

Integrations- och Jämställdhetsdepartementet
dnr IJ2009/1033/UF
Registrator
103 33 Stockholm

Stockholm 2009-09-08

Civos synpunkter på politiken för civilsamhällets organisationers utveckling

Härmed inkommer Civos – Civilsamhällets organisationer i samverkan, med synpunkter på utkastet till proposition om politiken för den ideella sektorn (IJ 2009/1033/UF).

Vänliga hälsningar

Richard Bengtsson

Ordförande

richard.bengtsson@civos.se

Civos synpunkter på utkastet till proposition om politiken för den ideella sektorn

Innehåll

Inledning	2
Kapitel 6 Angående mål och uppföljning	3
Kapitel 7 Angående forum för samråd	5
Kapitel 8 Angående entreprenörskap och näringsverksamhet	6
Kapitel 9 Angående mångfald och integration	8
Kapitel 10 Angående statligt stöd till ideella organisationer	9
Kapitel 11 Angående finansiering	10
Kapitel 12 Angående allmänna samlingslokaler	11
Kapitel 13 Angående forskning och utveckling	12
Kapitel 14 Angående statistik	12
Övriga synpunkter	13

Inledning

Civos – Civilsamhällets organisationer i samverkan är en nybildad sammanslutning av organisationer som vill stärka det civila samhället. Våra medlemmar verkar inom stora delar av föreningssverige. Med Civos tar vi ett viktigt steg mot en ny samverkan mellan organisationer från olika samhällsområden; kulturorganisationer, trossamfund, socialt verksamma organisationer, folkbildningen, arbetsgivarorganisationer med flera. Mer information om oss finns på www.civos.se.

Detta är våra synpunkter på det utkast till proposition om politiken för den ideella sektorn (IJ 2009/1033/UF) som vi presenterats.

Inledningsvis vill vi uttrycka varmt stöd för den öppna arbetsmodell som Integrations- och jämställdhetsdepartementet valt genom att möjliggöra för oss att lämna synpunkter på propositionstexten. Vi tror att det är en arbetsmodell, som kan leda till såväl förbättrad dialog som mer kvalitativa beslut. Det är vår förhoppning att arbetssättet ska falla väl ut och kunna etableras som ett allmänt förfarande vid utarbetande av propositioner och annat.

Angående termer och begrepp

Regeringen har i förslaget valt att förändra politikområdets benämning från "Folkkrörelsepolitik" till "politik för den ideella sektorn". Förändringen innebär en förskjutning och en väsentlig utvidgning av frågor som rör sektorn. Civos välkomnar utvidgningen men konstaterar också att utvidgningen innebär att ett antal frågor inte kunnat beredas och analyseras i full utsträckning.

I förslaget används begreppet "ideell sektor" som benämning på de olika typer av verksamheter som finns inom civilsamhället. Civos har för sin del valt att använda begreppen "civilsamhälle" och "idéburen" för att benämna den mångfald av aktörer som inte återfinns inom vare sig offentlig eller privat sektor. Civos konstaterar att den av regeringen i sammanhanget valda terminologin inte innebär att diskussionen om olika begrepp och arbetet att skapa enhetliga sådana på något sätt är avslutad. I förslaget har regeringen gjort en avgränsning av den ideella sektorn till aktörer vars syfte inte är att skapa vinst. Civos stöder i nuläget denna avgränsning och definition, med reservation enligt ovan för att diskussionen om begrepp och termer inte kan anses avslutad.

Våra synpunkter har i det följande strukturerats utifrån kapitelindelningen i utkastet till proposition.

Kapitel 6 Angående mål och uppföljning

I kapitel 6.1 har regeringen föreslagit en breddad och specificerad målsättning för politikområdet. Målsättningen kommer riksdagen att föreslås godkänna, medan propositionens övriga delar är att betrakta som regeringens principiella inriktning.

Målet för politikområdet har regeringen föreslagit ska vidgas från det tidigare fokuset *att människor ska ha möjligheter att bilda och delta i olika typer av föreningar*, till:

Målet är att förbättra villkoren för den ideella sektorn som en central del av demokratin. Detta ska ske, i dialog med den ideella sektorn, genom att

- Utveckla sektorns möjligheter att göra människor delaktiga utifrån engagemanget och viljan att påverka sin egen livssituation eller samhället i stort,
- Stärka sektorns förutsättningar att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden såväl med en mångfald av verksamheter som i sin egenskap av röstbärare och opinionsbildare, samt
- Fördjupa och sprida kunskapen om den ideella sektorn.

I utkastet har slagits fast att det är angeläget att målet blir uppföljningsbart. I kapitel 6.2 har uttryckts regeringens bedömning att redovisning från de politikområden där den ideella sektorn är verksam bör sammanställas och följas upp gentemot målet utifrån de sex principer som legat till grund för överenskommelsen mellan regeringen, SKL och de idéburna organisationerna inom det sociala området. Avseende uppföljning av mål utifrån principer menar regeringen att de sex principerna "kan anses allmänt viktiga för den ideella sektorn, oavsett sakområde" (sid 51).

Regeringen har vidare föreslagit (kapitel 6.3.2) att en arbetsgrupp inom regeringskansliet ska inrättas med uppgift att sammanställa redovisning för uppföljning av målen utifrån de sex principerna. Förslaget följer i huvuddrag betänkandets förslag om en interdepartemental arbetsgrupp. Det slås fast att arbetsgruppen ska ha en koppling till den ideella sektorn genom en samrådsgrupp eller på annat sätt.

Civos anser

Civos föreslår att politikområdet benämns ”en politik för civilsamhälletsorganisationers utveckling”. Som vi beskriver ovan är terminologin avgörande. Vi menar att ”civilsamhällets organisationer” som begrepp innefattar en bredare del av det civila samhällets aktörer, då begreppet ”ideell sektor” av vissa anses begränsande och uteslutande.

Civos stödjer förslaget till målformulering i dess helhet. Målformuleringen markerar tydligare sektorns omistliga och breda samhällsfunktion, samt regeringens ansvar att främja dess utveckling.

Civos noterar förskjutningen i målformuleringen från individernas möjligheter att organisera sig, till att utveckla och stärka sektorns möjligheter och förutsättningar. Civos anser att det är ett välkommet klargörande att, som det anförs i förslaget (sid 48), förutsättningarna för deltagande också beror på andra faktorer än vad detta politikområde berör, såsom familjesituation, arbetstider och bostadsort. Målsättningen för en politik för civilsamhällets organisationers utveckling bör därmed som en konsekvens av detta fokusera just sektorns förutsättningar snarare än individens möjligheter. Vi vill samtidigt betona såväl civilsamhällets eget ansvar för medborgarnas möjligheter till organisering, som den politiska betydelsen av att det finns goda förutsättningar för det.

Civos stödjer regeringens arbetssätt om en regelbunden uppföljning av politikområdet, och att en arbetsgrupp inom regeringskansliet inrättas. Vi vill betona att det är *regeringens politik och åtgärder* som kan följas upp och utvärderas (snarare än idéburna sektorns utveckling). Vi välkomnar också den dialog som arbetsgruppen ska ha med företrädare för den idéburna sektorn (mer utförligt om det, se nedan angående kapitel 7).

För att ge substans åt den gemensamma utvärderingen och dialogen om den politik som förs och den utveckling som sker inom sektorn, menar vi att civilsamhällets organisationer på ett motsvarande sätt bör ta fram underlag och rapporter för att utifrån sitt perspektiv belysa politikens konsekvenser. Vi tror att ett sådant arbetssätt skapar bästa möjliga underlag för den partsgemensamma arbetsgruppen att konstruktivt följa och utveckla politiken.

Vi anser därför att uppföljningen bör utformas så att

1. Regeringskansliet regelbundet följer upp sina (departement och myndigheters) insatser inom ramen för politikområdet.
2. Medel avsetts för att civilsamhällets organisationer på ett motsvarande sätt kan följa upp hur de politiska insatserna påverkar sektorns utveckling.
3. Information och rapporter behandlas i den gemensamma samrådsgruppen (se nedan kapitel 7).

Sammanfattningsvis anser Civos att

- Politikområdet bör benämnas ”en politik för civilsamhällets organisationers utveckling”.
- Målformuleringen i dess helhet är bra.
- Det är regeringens politik och åtgärder som kan och ska följas upp och utvärderas.
- Medel bör avsättas för civilsamhällets organisationer att på ett motsvarande sätt följa upp och utvärdera politiken.

Kapitel 7 Angående forum för samråd

Regeringen har i utkastet till proposition föreslagit att det inrättas ett partsgemensamt forum för regelbundna möten mellan regeringen och den ideella sektorn för dialog om den ideella sektorns villkor, möjligheter och utveckling. I betänkandet benämndes detta forum *Folkrörelsedelegation*.

Förslaget följer i stort betänkandets ursprungliga förslag. Regeringen har tagit hänsyn till de många synpunkter som framfördes att forumet bör vara partsgemensamt, i bemärkelsen att ordförandeskapet roterar samt att civilsamhällets organisationer själv utser sina företrädare. Detta forum skulle enligt betänkandet fördjupa dialogen som förts inom ramen för folkrörelseforum, och skapa en mer jämbördig dialog. Regeringen har dock framhållit att forumet inte fullt skulle ersätta andra dialogtillfällen och konferenser, en större sådan bör genomföras vartannat år enligt utkastet till proposition.

En avgörande skillnad och avsteg från betänkandet är att detta forum har föreslagits ska administreras av den partsgemensamma arbetsgrupp som bildats för uppföljning av överenskommelsen inom det sociala området. Fördelen enligt utkastet har varit att denna infrastruktur redan existerar, enligt samma principer som föreslås gälla för detta forum. Arbetsgruppen kommer enligt förslaget för att kunna hantera sitt vidare arbetsfält kompletteras med ytterligare företrädare för sektorn "när dessa tvärsektorieella frågor ska diskuteras" (s 74-75). Det är regeringens mening att uppföljning av överenskommelsen inom integrationsområdet ska administreras av samma arbetsgrupp.

Regeringen har vidare föreslagit (kapitel 7.4) att Integrations- och jämställdhetsdepartementet under cirka ett års tid ska föra ett vidgat samråd med ideella organisationer under beredningen av ärenden, som ett komplement till ordinarie remissförfarande. Efter ett års försöksverksamhet ska arbetet utvärderas, och beroende på utfall eventuellt breddas även till övriga departement. Det utökade samrådet anses öka kvaliteten i beslut och stärka demokratin.

Civos anser

Civos stödjer förslaget om inrättandet av ett partsgemensamt forum. Vi välkomnar regeringens tydlighet avseende vikten av att gruppen är partssammansatt, (i bemärkelsen roterande ordförandeskap och att civilsamhällets organisationer utser sina egna företrädare). Vidare tar Civos bestämt avstånd från att forumet ska inrättas som en del av den redan existerande arbetsgruppen för uppföljning inom det sociala området. Detta förslag strider mot de utfästelser som såväl organisationer som regeringen gjort i samband med dialogen. Vidare anser vi det inte tillräckligt att gruppen, som det framgår av utkastet, vid behov kompletteras med ytterligare representanter när sektorsövergripande frågor ska behandlas. Behovet av en dialog mellan olika dialog- och överenskommelseprocesser kan lösas på annat sätt.

Vi menar vidare att man bör hålla isär fora för dialog och konsultation för å ena sidan de *generella, sektorsövergripande frågorna* som rör den idéburna sektorns utveckling, och å andra sidan de *områdesspecifika frågorna* (exempelvis kultur, idrott, hälso- och sjukvård, miljö, trossamfund etcetera). De senare ska även fortsättningsvis ha sin dialog med respektive ansvarigt sakdepartement eller myndighet.

För att ge såväl tyngd som legitimitet för detta partsgemensamma forum menar vi alltså att ett *särskilt*, för civilsamhällets organisationers utveckling, forum ska inrättas (vilket är i enlighet med

betänkandets förslag). Folkrorelseutredningens förslag om en delegation skall enligt Civos mening ligga till grund för skapandet av ett forum för samråd. Civos menar vidare att en sådan delegation bör placeras på regeringskansliets statsrådsberedning.

Civos anser vidare att

- Civilsamhällets organisationer skall utse sina egna representanter till dessa överläggningar.
- Regeringen skall företrädas i forumet med representation från politisk nivå.
- Regeringen årligen presenterar en över åren jämförbar studie över de åtgärder regeringen vidtagit samt presenterar sin bedömning av dess effekter för civilsamhällets organisationer.
- Civilsamhällets organisationer på ett motsvarande sätt presenterar en årlig studie av och bedömning av utvecklingen av civilsamhällets organisationer. Vidare att medel avsätts från regeringskansliet för civilsamhällets organisationer att låta genomföra sådana studier.
- Slutsatser och eventuella rekommendationer presenteras och behandlas i samband med en större årlig konferens för civilsamhället (tidigare folkrörelseforum).

Vidare välkomnar Civos förslaget om försöksverksamhet för utökat samråd (7.4) som ett komplement till remissförfarandet, vilket vi tror har förutsättningar att bli fruktsamt. Vi erbjuder oss att vara delaktig som resurs vid utvärdering av arbetssättet. Vi bedömer att försöksverksamheten bör begränsas till de sakfrågor som Integrations- och jämställdhetsdepartementet ansvarar för.

Sammanfattningsvis anser Civos att

- Folkrorelseutredningens förslag om en partssammansatt delegation skall ligga till grund vid skapandet av ett forum för samråd.
- Vi motsätter oss förslaget att detta forum ska utgöras av den redan existerande arbetsgruppen för uppföljning av överenskommelsen på det sociala området.
- Medel avsätts för civilsamhällets organisationer att genom Civos utarbeta en årlig studie och rapport om utvecklingen av civilsamhällets organisationer.
- Förslaget om utökat samråd som ett komplement till remissförfarandet är bra.

Kapitel 8 Angående entreprenörskap och näringsverksamhet

Folkrorelseutredningen hade i sina direktiv inget direkt uppdrag att lämna förslag till stöd för den civilsamhällets entreprenörskap och dess företagande. Regeringen har ändå valt att ta med dessa frågor i propositionstexten. Det har dock skett utan underlag och utan förslag.

Regeringen har uttryckt sin avsikt att stödja framväxten av en betydligt större mångfald av utförare av samhällstjänster. Man vill att verksamheter inom civilsamhället ska kunna konkurrera på likvärdiga villkor som andra aktörer om att utföra sådana tjänster.

Regeringen har också fastslagit att civilsamhällets entreprenörskap har stort värde för samhällets och välfärdens utveckling och bör främjas.

Civos anser

Civos välkomnar nämnda formuleringar.

Civos vill till skillnad från regeringens definition på den ideella sektorns entreprenörskap, s 79, ansluta till Tillväxtverkets definition på entreprenörskap: "Entreprenörskap är en dynamisk och social

process, där individer, enskilt eller i samarbete, identifierar möjligheter och gör något med dem för att omforma idéer till praktiska och målinriktade aktiviteter i sociala, kulturella eller ekonomiska sammanhang.”

Med denna definition på entreprenörskap kan civilsamhällets betydelse för välfärdens utveckling knappast överskattas. Ingen annanstans kan nya innovationer och nya perspektiv få så fritt utrymme som inom civilsamhället. Ingen annanstans uppdragas så tidigt nya behov och intressen. Dessa idéer kan omhändertas inte bara av företagare inom civilsamhället utan också av företagare inom samhällets två andra sektorer.

En annan aspekt av civilsamhällets entreprenörskap är dess betydelse för verksamheter som med bibehållen värdegrund vill driva verksamhet, bli företagare, på en konkurrensutsatt marknad. Dessa företagare är en omistlig del av samhället och ger den enskilde möjlighet till såväl delaktighet som möjlighet att välja utförare av olika typer av tjänster där vinst inte utgör verksamhetens yttersta syfte.

För att civilsamhällets företagare ska kunna utföras i likvärdig konkurrens med andra aktörer är det enligt Civos uppfattning en förutsättning att sektorns företagande betraktas som en självklar del av näringspolitiken och bör omfattas av de näringspolitiska åtgärderna.

Civos menar att regeringen bör ge de näringspolitiska myndigheterna i uppdrag att tillsammans med företrädare för sektorn utveckla en politik för civilsamhällets företagande. Medel bör avsättas för utbildning, rådgivning och stöd för denna typ av företagande.

En avgörande fråga både för sektorns entreprenörskap och dess företagande är tillgången till investeringskapital och finansiering för utveckling och tillväxt. Banker och andra finansiella aktörer behöver bättre kunskap om sektorns förutsättningar och funktionssätt. Nämda institutioner baserar i regel sin verksamhet på de mekanismer som är gängse för den privata sektorn, mekanismer som inte sällan skiljer sig från civilsamhällets aktörer. Förutom gängse finansieringskällor kan kapitalfrågan också delvis, såsom gjorts internationellt, lösas med olika andra insatser, t ex skattebefrielser för gåvor och donationer, skatteincitament för bildande av fonder för sektorns utveckling, offentligt stöd till byggnation och underhåll med mera.

De näringspolitiska frågorna hänger nära samman med civilsamhällets finansiering (se vidare kapitel 11).

Sammanfattningsvis anser Civos att

- Regeringen bör ge sina näringspolitiska myndigheter (bland annat Tillväxtverket, Konkurrensverket, Kommerskollegium med flera) i uppdrag att inkludera civilsamhällets företagande och dess betydelse för samhällets entreprenörskap i ett brett perspektiv i sitt myndighetsområde.
- Regeringen i samverkan med sektorn utarbetar ett näringspolitiskt program för utveckling av civilsamhällets företagande.
- Regeringen bör inrätta en offentlig investeringsfond till stöd för utveckling av civilsamhällets företagande.
- Regeringen bör avsätta medel för utbildning, rådgivning och stöd för civilsamhällets företagande.
- Civilsamhället bör representeras i näringspolitiska utredningar och kommittéer.

- Offentliga upphandlingar och ersättningsystem bör utformas så att de beaktar och stimulerar verksamheternas idégrund.

Kapitel 9 Angående mångfald och integration

I Kapitel 9 har regeringen behandlat frågor om integration, mångfald och jämställdhet. Regeringen har i utkastet redogjort, med referens till dels betänkandet, dels forskning eller statens egna undersökningar, för olika aspekter på frågan, bland annat:

- Värdet av deltagande i ideell sektor, för såväl individ som samhället i stort
- Skillnader mellan olika medborgargrupper, konstateras att ideellt deltagande sammanfaller med socioekonomiska faktorer (9.2.2)
- Jämställdhet och diskriminering inom ideella organisationer
- Ungas friare former av engagemang
- Ideella sektorn som arena för integration, bland annat med beskrivning av den dialog som ska resultera i en överenskommelse mellan regeringen, SKL och berörda organisationer på området

Regeringen har gjort bedömningen (9.3.4) att medel bör ställas till Ungdomsstyrelsen 2010-2011 som ungdomsorganisationer kan söka som vill arbeta med s k "engagemangsguider" i syfte att bredda föreningsengagemanget bland unga, att nå nya grupper.

Regeringen har gjort bedömningen (9.5.3) att Ungdomsstyrelsen hösten 2009 ska anordna samtal med ett tiotal ideella organisationer om hur arbetet med mångfald, mot diskriminering kan stärkas i de egna organisationerna.

Civos anser

Begreppen mångfald och integration är motsatspar. Integration innebär att helt eller delvis släppa sin särart. Frågan om vilket av dessa förhållanden som bör främjas torde variera beroende på sammanhang. Civos önskar för sin del ett klarläggande av hur regeringen avser att främja båda dessa förhållanden och i vilka sammanhang.

Civos vill uttrycka vårt starka stöd för att civilsamhällets organisationer har ett stort ansvar, och äger en stor potential som arena för mångfald och inkludering i samhället, snarare än integration i samhället.

Civos kan inte bedöma om strukturell diskriminering inom civilsamhället förekommer, men Civos organisationer kan däremot genom samverkan motverka att sådan förekommer.

Civos noterar att regeringen i propositionens kapitel 10 säger sig vilja minska andelen projektbidrag, samtidigt som den enda konkreta nya åtgärd som föreslås på detta område är att införa ett projektbidrag.

Om förslaget om projektstöd för "engagemangsguider" (9.3.4) genomförs bör det breddas till en mer allmän satsning på att nå nya grupper, och inte nödvändigtvis ha den formen. Organisationerna bör själva kunna utveckla sina modeller. Satsningen bör utvärderas utifrån faktiska och direkta resultat i fråga om nyrekrytering av aktiva och eller medlemmar i föreningarna.

Sammanfattningsvis anser Civos att

- Mångfald och integration är två begrepp som inte utan vidare kan hanteras i ett och samma sammanhang. Regeringen bör närmare klargöra begreppens betydelse.
- Civilsamhället har en stor potential för mångfald och inkludering.
- Satsningen med projektbidrag för sk "engagemansguider" bör breddas.

Kapitel 10 Angående statligt stöd till ideella organisationer

Avsnittet innehåller en kartläggning över de statliga bidrag och bidragsformer till ideella organisationer som finns, samt ger en översyn över de olika utredningar och skrivelser som gjorts på området sedan ett par decennier.

Särskilt värt att notera:

- Regeringen önskar skapa en ökad enhetlighet i bidragsgivningen och dess begrepp. Följande huvudsakliga begrepp ska användas (för utförligare beskrivningar, se s 131):
 - a) Organisationsbidrag
 - b) Verksamhetsbidrag
 - c) Projektbidrag
 - d) Uppdragersättning

Idag finns inte en enhetlig begreppsapparat inom regeringskansliet, det kan också förekomma att samma begrepp används för att beskriva bidrag som till sin karaktär är olika.

- Det är regeringens avsikt att andelen *organisationsbidrag* bör öka, i syfte att säkra sektorns självständighet och frihet. Det konstateras att andelen *projektbidrag* ökat kraftigt mellan 2003 och 2009 (s 123).
- Det betonas särskilt att en fortsatt utgångspunkt för regeringen är att bidrag bör ges med så låg grad av styrande villkor som möjligt, för att undvika en "alltför hög grad av statlig styrning av det civila samhällets idéer och verksamhet" (s 120).

Regeringen har i utkastet till proposition (10.4) slagit fast ett antal principer vilka bör gälla för styrningen av de statliga bidragen.

Regeringen har vidare slagit fast (10.5) en rad strukturella villkor som bör gälla som grundläggande förutsättningar för bidrag till ideella organisationer.

Civos anser

Civos stödjer regeringens förslag avseende utformning av bidragssystem samt strukturella villkor.

Civos välkomnar regeringens tydliga hållning avseende vikten av att motverka "alltför hög grad av statlig styrning av det civila samhällets idéer och verksamhet" genom sin bidragsgivning.

Civos noterar att andelen *projektbidrag* ökat under perioden 2003-2009, i strid med regeringens uttalade ambition. Med hänsyn till att utvecklingen går i motsatt riktning till ambitionen bör konkreta åtgärder vidtas för att motverka denna.

För många organisationer kommer beslut från myndigheter om organisations- och verksamhetsstöd mycket sent, ibland så sent som under det verksamhetsår som bidraget avser. Detta skapar en

osäkerhet för organisationernas planering och äventyrar deras långsiktighet. Denna problematik lyftes inom ramen för Folkrörelseutredningen. En längre framförhållning i besked skulle skapa bättre förutsättningar för sektorn att bedriva sin verksamhet.

Sammanfattningsvis anser Civos att

- Förslagen om utformning av bidragssystem samt de strukturella villkoren är bra.
- Regeringen bör öka organisationsbidragen och därmed också minska andelen projektbidrag.
- Rutinerna för beslut om bidrag skall ses över i syfte att skapa snabbare beslutsprocesser.
- Statsbidragen, framför allt organisationsbidragen, måste bli fleråriga för att skapa rimliga planeringshorisonter och framförhållning.
- Projektbidrag bör snarare betraktas som investerings- och utvecklingsmedel och bedömas och redovisas som sådana.
- Beslut om organisations- och verksamhetsbidrag ska fattas i god tid före det verksamhetsår som bidraget avser.

Kapitel 11 Angående finansiering

Regeringen har i texten hänvisat till tre aktuella statliga utredningar;

- Skatteincitament för gåvor till forskning och ideell verksamhet. Förslag juni 09.
- Stiftelse- och föreningskatteutredningen (inkomstskattefrågor) Förslag 30.06.09
- Mervärdeskattefrågor. Förslag 30.10.09

Regeringen har vidare redogjort för folkrörelseutredningens förslag om avdragsrätt för medlemsavgift, samt en sammanfattande beskrivning om spel och lotterier.

Regeringen redovisar inga förslag i propositionen.

Civos anser

Civos konstaterar att det vare sig i utkastet till proposition eller i betänkandet finns en samlad analys av civilsamhällets organisationers behov av långsiktiga och hållbara finansieringskällor. Det finns inte heller en samlad bild av effekterna av de tre utredningarna. Sektorns verksamheter är idag till två tredjedelar självfinansierad, samt produceras på ideell grund. Det saknas dock ett helhetsgrepp om civilsamhällets organisationers finansiering ställd i förhållande till den förväntade ekonomiska utvecklingen, relationen till offentliga och kommersiella aktörer, politiska beslut av vikt för sektorn och förväntningar på sektorns samhällsroll.

Civos anser givet den föreslagna målsättningen för politikområdet, som vill förbättra villkoren för civilsamhällets organisationer och ”stärka sektors förutsättningar att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden”, att denna brist på politik för den långsiktiga finansieringen inte är tillräckligt.

Civos avser att för egen del tillsätta en arbetsgrupp med uppgift att identifiera civilsamhällets organisationers bedömda behov av framtida finansiering samt inventera förslag till lösningar på finansieringen. Ett sådant arbete bör även omfatta annan finansiering än den offentliga finansieringen.

Civos föreslår regeringen att tillsätta en utredning om sektorns långsiktiga finansiering omfattande såväl statliga bidrag som annan offentlig finansiering samt lämna förslag till utvecklingen av andra inkomstkällor.

Sammanfattningsvis anser Civos att

- Det saknas konkreta åtgärder i området, och föreslår därför att en särskild utredning med uppgift att ta ett helhetsgrepp om sektorns finansiering tillsätts.

Kapitel 12 Angående allmänna samlingslokaler

Regeringen har i utkastet till proposition gjort bedömningen att stödet till allmänna samlingslokaler är fortsatt och långsiktigt viktigt. Frågan har ej behandlats av Folkkrörelseutredningen. Regeringen har uttryckt sin avsikt att återkomma till riksdagen med förslag till stöd till de allmänna samlingslokalerna.

Civos anser

Civos delar regeringens uppfattning om att stödet till allmänna samlingslokaler är fortsatt och långsiktigt viktigt. De allmänna samlingslokalerna bildar en grundläggande infrastruktur för demokrati, kultur, folkbildning och föreningslivet i stort. De kan därför inte hanteras frikopplat från bredare resonemang om den civilsamhällets organisationers förutsättningar och utvecklingsmöjligheter.

En negativ förändring i antalet allmänna samlingslokaler skulle slå direkt mot kulturinstitutionernas möjligheter för spridning, folkbildningens möjligheter till lokala mötesplatser för bildningsinsatser och medborgarnas möjligheter till spontana möten och tillgänglighet till ett brett utbud.

Särskilt i de fall de allmänna samlingslokalerna finns etablerade i storstädernas förortsområden har de fått en ökad betydelse för medborgarnas inkludering och möten med varandra. Förutsättningarna för uppbyggnad/anpassning av nya mötesplatser i samlingslokaler i storstäderna och dess förortsområden bör utvecklas och förbättras.

Allmänna samlingslokaler bygger på en idé om delaktighet och brett ansvar och bör därför, som framkom vid samlingslokalutredningen 2003, om möjligt drivas i föreningsform. Ansvaret för att skapa tillräckliga resurser för långsiktig drift måste däremot delas över sektorsgränserna.

Det är av yttersta vikt att bygga samarbetsformer där ideella resurser kan mötas av offentliga medel och politisk ambition, för bästa samhällsekonomiska utfall.

Det stöd till allmänna samlingslokaler som idag hanteras av Boverket bör utökas för att stimulera nya sektorsövergripande samarbetslösningar. Ett exempel kan vara nya former för överenskommelser mellan kommuner, samlingslokaler och föreningar/medborgare för hantering av öppna mötesplatser. Det finns även behov av funktionella utvecklings- och uppföljningssystem för detta. Detta uppdrag, med åtföljande finansiering, bör tillsammans med informationspridning och utredningsarbete om allmänna samlingslokaler ligga på de lokalägande föreningarnas riksorganisationer.

Kunskapen om de allmänna samlingslokalernas betydelse, samt de möjligheter och effekter de genererar behöver större spridning. Uppdraget bör även vidgas till att omfatta att arbeta med lösningar för utveckling av mötesplatsen med hjälp av modern teknik och metoder, exempelvis digital

kommunikation och distribution för spridning av möten och kulturutbud till hela landet. Här spelar de lokalägande föreningarnas riksorganisationer, med sin ideella och demokratiska bas, en nyckelroll. Uppdragets allmännyttiga betydelse gör det angeläget att de tilldelas tillräckliga resurser för detta.

Behovet av stöd till investeringar, nybyggnationer och förvärv, samt medel för satsningar på ungdomsverksamhet är fortsatt angelägna.

Sammanfattningsvis anser Civos att

- Stödet till allmänna samlingslokaler fortsatt är viktigt.
- Vidare bör nuvarande ROT-avdrag vidgas till att även omfatta samlingslokaler, vilket dessutom snabbt skulle ge en positiv sysselsättningseffekt.

Kapitel 13 Angående forskning och utveckling

Folkrörelseutredningen föreslog att en omfattande satsning på forskning om det civila samhället skulle initieras. Satsningen skulle bestå av tre delar och genomföras under en tioårsperiod:

1. Flervetenskapligt grundforskningsprogram
2. Forskningsbaserade studier för grundläggande kunskap om det civila samhället och mötesplatser för forskarsamtal
3. Spridning av forskningsbaserad kunskap

Totalt skulle satsningen kräva en budget om cirka 40 miljoner kronor årligen. Förslaget byggde på tidigare liknande förslag, som dock inte realiserats.

Samtliga remissinstanser från den idéburna sektorn samt majoriteten med anknytning till forskningen var uttryckligen mycket positiva till förslaget. Endast enstaka remissinstanser ställde sig kritiska till förslaget.

I utkastet till regeringens proposition har ej redovisats några förslag då ärendet fortfarande bereds inom regeringskansliet.

Civos anser

Civos anser att forskningssatsningen ska genomföras i enlighet med betänkandets förslag. Kostnaden är mycket begränsad och bör lätt kunna motiveras med hänsyn till det civila samhällets betydelse, så som den uttrycks i 2006 års regeringsförklaring. Vi vill varna för en underfinansierad halvmesyra. Satsningens tre delar ska ses som en helhet, och att programmet blir långsiktigt är avgörande för att utveckla forskningsfältet.

Sammanfattningsvis anser Civos att

- Forskningsprogrammet ska genomföras i enlighet med Folkrörelseutredningens förslag.

Kapitel 14 Angående statistik

Regeringen har föreslagit att HIO (Hushållens ideella organisationer) förs upp som ett statistikområde i den officiella statistiken med SCB som statistikansvarig myndighet. Regeringen har vidare föreslagit att det ska bli fortsatt frivilligt för föreningarna att lämna uppgifter inom ramen för HIO undersökningarna.

Regeringen har redovisat förslag till förbättringar av FDB (företagsdatabasen) och HIO men redovisar samtidigt bristerna med HIO samt beskriver det allt mer tillämpliga internationella klassifikationssystemet ICNPO. Det är med användning av den senare som exempelvis Handelshögskolan i Stockholm och Ersta sköndal högskola kunnat publicera ny och internationellt jämförbar kunskap om civilsamhället och dess organisationers struktur, verksamhet, omfattning, ekonomi, finansiering etc. ICNPO redovisar även frivilliga insatser.

Regeringen har beskrivit svårigheten att få tillräcklig representativitet i HIO som underlag på grund av för högt bortfall av svarande föreningar. SCB och Socialstyrelsen föreslår i sina remissvar att det skall bli obligatoriskt inrapportera till SCB, vilket regeringen alltså har avvisat.

Civos anser

Civos anser att den offentliga statistikförsörjningen om civilsamhället ska baseras på ICNPO. Det är ett väl utvecklat system, som också möjliggör internationella jämförelser. I utkastet till proposition beskriver regeringen väl fördelarna med ICNPO, samt HIO:s uppenbara begränsningar. Civos menar att det finns tillräcklig erfarenhet inom och utom Sverige av en sådan statistikutveckling och att Sverige bör ansluta sig till den internationella utvecklingen av civilsamhällesstatistik.

Sammanfattningsvis anser Civos att

- Den offentliga statistikförsörjningen om civilsamhället ska baseras på ICNPO.
- Regeringskansliet samlar berörda parter till en konferens för att samla dessa kring utvecklingen av en ny statistikmodell i enlighet med ICNPO. Regeringskansliet bör säkerställa att den internationella erfarenheten av en sådan statistikutveckling tas till vara.

Övriga synpunkter

I utkastet till proposition har regeringen omnämnt idén och förslaget att inrätta en myndighet med särskilt ansvar för ideella sektorn och civila samhället, alternativt att Ungdomsstyrelsens ansvar för området tydligare uttrycks. I kapitel 10 refereras till en departementspromemoria om handläggning av vissa bidrag från 2007 där två alternativa förslag lades fram: 1) att en ny myndighet med ansvar för bidrag och eller vidare frågeställningar som rör sektorn kunde inrättas ("Myndigheten för stöd till föreningslivet"), 2) att Ungdomsstyrelsen övertar ansvaret för fler bidragsformer. Det konstateras utan kommentarer i övrigt att "Ungdomsstyrelsen sedermera tagit hand om handläggningen av de bidrag som promemorian behandlade" (s 126).

I kapitel 4 i propositionsutkastet har regeringen beskrivit olika delar av den internationella utveckling kring NGOs och civilsamhälle. Inga förslag presenteras i utredningen gällande svenska organisationers medverkan inom ramen för svenskt deltagande i EU- och FN-strukturerna.

Civos anser

Civos kan inte i dagsläget bedöma behovet av en sådan myndighet, men vill lämna följande synpunkter på idén.

Det är avgörande för relationen mellan civilsamhällets organisationer och staten att det finns en öppenhet inom hela statsförvaltningen (samtliga departement och myndigheter) att föra dialog med intresseorganisationer inom respektive sakområde (se vidare våra synpunkter angående detta i stycket angående kapitel 7).

För sektorsövergripande och gemensamma frågeställningar som rör civilsamhället och dess organisationers utveckling tror vi det är lämpligt att det finns ett centrum för kunskapssammanställning, policyfrågor med mera. Ett alternativ till att inrätta en myndighet kan därför vara en förstärkt enhet för dessa frågor inom regeringskansliet.

Vidare anser Civos att det kan finnas ett behov av särskilt överläggning mellan parterna om civilsamhällets organisationers framtida medverkan i regeringens arbete inom ramen för EU- och FN-strukturerna. På de områden där civilsamhällets organisationer inte idag medverkar, bör behovet av detta utredas.

Sammanfattningsvis anser Civos att

- En eventuell myndighet för politikområdet endast bör behandla frågor som rör civilsamhällets organisationers utveckling och verksamhet i stort, och inte specifika sakområden.
- En översyn och dialog mellan parterna om behovet av utökat deltagande från civilsamhällets organisationer inom EU- och FN-strukturerna bör göras.